

'Hier Landwacht!'

Deel IX uit de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'
Door Henk G. Westland, luitenant-kolonel b.d.

Tijdens een nachtelijke patrouille worden de wachtmeesters Ruesink en Nederveen door onbekenden beschoten en valt Nederveen gewond neer. Ruesink schiet terug, krijgt een schampschot en gaat hulp halen. Dit wordt echter door zijn gewestcommandant, de felle nationaal-socialist Feenstra, uitgelegd als lafheid en het in de steek laten van een collega. Feenstra's interpretatie zal voor Ruesink uiteindelijk fataal aflopen.



Marechaussee Ruesink, 1941

Johan Willem Ruesink wordt geboren op 1 december 1916 te Varsseveld in de Achterhoek. Hier groeit hij op en werkt na één jaar U.L.O. als bakker. Na zijn dienstplicht bij het 19e

in Amersfoort aan. Na de capitulatie gaat sergeant Ruesink met groot verlof.

Op 2 september 1940 verbindt hij zich als marechaussee te voet bij de 3e Divisie Marechaussee en komt op bij het Eskadron Arnhem. Zijn volgende plaatsing is de brigade Ruurlo, van waaruit hij in de zomer van 1941 enkele maanden op detachement gaat naar het Zeeuwse Westdorpe voor het tegengaan van smokkel over de Nederlands-Belgische grens.

Binnen het marechausseegebied Arnhem bestaat de wens om in het voorjaar 1943 een politiemuziekkorps op te richten en liefhebbers kunnen zich opgeven. Hieraan is dan wel verbonden dat men ingedeeld wordt bij een verkeersbrigade en er wekelijks een dag in Arnhem moet worden gerepeteerd. Ook Ruesink heeft kennelijk muzikale kwaliteiten en wordt aangenomen. Wanneer hij bij de grote politiereorganisatie van maart 1943 is aangesteld als wachtmeester van de Staatspolitie en ingedeeld bij de 'Marechaussee (Gendarmerie)', wordt hij dan ook geplaatst bij een verkeersgroep en wel die in Doetinchem.

Zijn collega Ynema van de Verkeersgroep Apeldoorn schrijft in zijn memoires: 'Met het muziekkorps ben ik verschillende keren op stap geweest. We moesten dan muziek maken bij de begrafenis van een door het verzet als landverrader dood-



Politiemuziekkorps Gewest Arnhem, Zutphen 1943, Ruesink (3e rot, 2e links)

Regiment Infanterie (RI) te Arnhem gaat hij in maart 1937 als dienstplichtig sergeant met groot verlof en vindt dan werk als leerbewerker.

In Europa lopen de spanningen op en na de Italiaanse aanval op Albanië op 7 april 1939 vertrekken in Nederland de parate infanteriebataljons als zogenaamde grensbataljons naar de landsgrenzen. Drie dagen later worden ook negen reserve infanterieregimenten opgeroepen waaronder 43 RI, het zusterregiment van 19 RI. Op 25 mei wordt Ruesink opgeroepen om het tekort aan kader bij het 43 RI aan te vullen. Dit regiment bezet met twee bataljons de IJssellinie tussen Kampen en Deventer. Bij de Duitse inval op 10 mei 1940 worden de bruggen over de IJssel op tijd vernield, maar in de middag lukt het Duitse troepen toch de IJssel over te steken bij Dieren, Westervoort en Zutphen. De IJsseltroepen krijgen in de nacht van 10 op 11 mei het bevel om terug te trekken achter de Vallestelling en 43 RI komt zonder veel problemen



Ruesink (2e links) met collega's, voor het kosthuis in Westdorpe (?)

geschoten, foute NSB-politieman. Voor de langzame gang van zijn woning naar het kerkhof hadden we de dodenmars (melodie: 'zo gaat Jantje naar de bliksem toe') ingestudeerd. Na de begrafenisplechtigheid verlieten we het kerkhof dan weer onder het spelen van marsmuziek zoals 'Alte Kameraden', die we dan graag lieten horen. Dit ritueel hebben we zelfs nog heel wat keren moeten uitvoeren als er weer zo'n landverrader was geliquideerd'.

Ondertussen is Ruesink in maart 1943 met Gerritjen van den Enk getrouwd en woont het echtpaar in Velp; een jaar later wordt hun zoon geboren. Hoe het verder met het muziekcorps is verlopen is niet bekend, maar Johan wordt per februari 1944 gedetacheerd bij de post Borculo.

Tijdens een fietspatrouille in de nacht van 24 op 25 mei 1944 zien Ruesink en zijn collega Nederveen twee fietsers op hen afkomen. Op hun aanroep 'Halt politie, afstappen' stoppen de twee onbekenden weliswaar, maar beginnen dan onder het roepen van 'Hier Landwacht' zonder enige waarschuwing te schieten. Nederveen wordt meteen geraakt en valt neer. Ook Ruesink krijgt een treffer, maar die hindert hem nauwelijks. Met zijn fiets nog aan de hand, schiet hij enkele malen terug en gedekt door de duisternis kan hij wegkomen om

lafheid zijn kameraad in de steek te hebben gelaten en te zijn gevlucht. Ruesink krijgt arrest aangezegd en mag de marechausseekazerne niet verlaten. Hoewel hij op de kazerne vrij in beweging is, loopt hij niet weg. Vol vertrouwen in de goede afloop schrijft hij aan zijn vrouw: 'Ik heb de Overste nog de gaten in mijn uniform laten zien, en ook de kogel waar ik mee was aangeschoten. Maar daar gaf hij niets om. Ja, zoo zie je: je doet je plicht, en wordt aangeschoten, en dan stellen ze je nog in arrest. Maar ik denk wel, dat ik weer spoedig zal vrij komen. Want ik heb niets gedaan wat niet mocht en zeer zeker heb ik mijn plicht gedaan'.



Guus Nederveen, 1940, als rijksveldwachter

Een week later wordt hij ingesloten in de marechausseekazerne te Arnhem. Nog driemaal heeft zijn vrouw bij Feenstra geprobeerd om hem vrij te krijgen, maar volgens Feenstra was de zaak inmiddels overgenomen door de 'Befehlshaber der Ordnungspolizei' en zal Ruesink in Duitsland tewerk worden gesteld: 'Hij wordt niet gefusilleerd en zijn kop gaat er niet af'.



Dodenmars vanuit Dachau



Gedenkbord langs de route vanaf Sachsenhausen

assistentie te halen. Bij het uittrekken van zijn uniformjas in de kazerne te Borculo valt er een kogel uit de kraag en blijkt hij een schampschot te hebben. Inmiddels is alarm gegeven en komt ook snel het bericht dat Nederveen veilig is. Met een schot in zijn linkerarm en in zijn borst is het hem gelukt om in Neede te komen en zal hij naar het ziekenhuis in Zutphen worden gebracht. Een derde kogel heeft hem niet verwond, maar is miraculeus platgeslagen op een metalen deel van zijn bretels. De zogenaamde Landwacht, waarvan één in het uniform van de Landwacht, zijn waarschijnlijk illegale werkers geweest. Ze hebben het pistool van Nederveen in elk geval meegenomen.

Dezelfde dag nog wordt Ruesink op het afdelingsbureau te Ruurlo verhoord door de gewestcommandant, de luitenant-kolonel Feenstra. Dit verhoor zal wel op de voor hem kenmerkende manier zijn gebeurd: veel schelden en heftig schreeuwen. Feenstra verwijt hem, zonder zelf te schieten, uit

Johan krijgt op 21 juli zijn ontslag uit de politiedienst aangezegd en wordt dan overgebracht naar het *schutzhaftlager* in kamp Vught, waar hij in één van de *arbeitskommandos* moet werken. Bij nadering van de geallieerden wordt kamp Vught op 5 en 6 september 1944 in grote haast ontruimd. Met vele anderen wordt Johan op 5 september 's avonds naar de trein gevoerd en na drie dagen in een goederenwagon zonder eten en drinken komt het mannentransport aan in het concentratiekamp Sachsenhausen bij Oranienburg. In het complex van Sachsenhausen is ook de 'Lehr- und Versuchsabteilung für das Diensthundwesen der Waffen-SS' gevestigd, waar hondenbegeleiders worden opgeleid en zo'n tweehonderd honden worden afgericht. Johan moet daar met medegevangenen waaronder Van der Werf en Leegwater de honden verzorgen en de hokken schoonmaken, het 'Hundenkommando'. Langzamerhand gaat zijn gezondheid achteruit. Leegwater: 'Ruesink verkeerde begin april in zeer uitgeputte toestand (oedeem). Zijn voeten waren dik, het

lopen viel hem moeilijk en hij was zeer in zichzelf gekeerd. Geen belangstelling voor iets; alleen als er eten was, dan leefde hij weer op'.

De Russen rukken in april 1945 op naar Berlijn en in de morgen van 21 april begint de ontruiming van concentratiekamp Sachsenhausen. In groepen van 500 gaan 33.000 mensen te voet op weg naar het noorden, alleen de zieken in het revier worden achtergelaten. De Nederlanders, Russen en Slovenen behoren tot de laatste groepen die vertrekken. Op de tweede dag in de buurt van het dorpje Teschendorf kan Johan niet meer verder en valt uitgeput neer in de berm. Van der Werf: 'Elkeen die uitviel werd doodgeschoten. Dit bleek ogenschouwelijk uit de doodgeschotenen, die wij passeerden en uit de schoten die knalden. Ruesink was reeds één der eersten die uitviel, hij liep naast mij'.

De dorpsbewoners hebben na het passeren van de colonnes vijftien dode gevangenen gevonden en hen voorlopig begra-



Wachtoren in Sachsenhausen

ven in een grote bomtrechter. Na enkele maanden zijn hun resten herbegraven in een verzamelgraf op de begraafplaats in Teschendorf, waarop later een gedenksteen is geplaatst met de tekst: '*Den 15 Opfern des Todesmarsches der Häftlinge des KZ Sachsenhausen im April 1945*'. Aangenomen kan worden dat ook Johan Willem Ruesink hier is begraven.

De mars vanuit Sachsenhausen heeft tien dagen geduurd en circa 6000 mensen het leven gekost. Vanuit veel meer kampen zijn dergelijke ontruimingsmarsen begonnen en later bekend geworden als de 'dodenmarsen'.

Feenstra is door het Bijzonder Gerechtshof te Arnhem in februari 1946 in andere aanklachten veroordeeld tot de doodstraf. Op de Galgenberg bij Arnhem sterft hij op 29 augustus 1946 voor een executiepeloton bestaande uit leden van de Koninklijke Marechaussee.

Wachtmeester Nederveen is in mei 1944 vanuit zijn standplaats Nijmegen gedetacheerd in Neede. Hij herstelt van zijn verwondingen, maar zal zijn verdere leven een kogel in zijn hartstreek dragen.

De foto's van Ruesink en de foto van Nederveen zijn beschikbaar gesteld door de heer J.W. Ruesink respectievelijk de heer A.J.H. Nederveen. De foto's van de dodenmars en het gedenkbord komen van het internet o.a. website 'Yadvashem'. Reageren? Stuur een e-mail naar marchaussee4045@gmail.com.

colofon

Marechausee Contact is een uitgave van Stichting Marechausee Contact en verschijnt zes keer per jaar.

De realisatie is in handen van de SMC-commissie:
Redactie, voorlichting
en communicatie.

Redactie

Erik Boom
Roel Bouwman
Marion Broekhuizen-Klijnhout
Hardy Damen
Willem Geense
Frans Meijer
Jack Vlaming

Redactieadres

Weeshuiswal 9
4116 BR Buren
0344-571256
redactiemc@gmail.com

Vormgeving en druk

Ten Brink, Meppel

Wijzigingen van adresgegevens

Begunstigersadministratie SMC
Johan Frisoplein 23
8071 LX Nunspeet
0341-257129
c.dboom@chello.nl

Kopij volgend nummer

Voor informatie over het aanleveren van kopij graag contact opnemen met de redactie

Deadline

De deadline voor het inzenden van kopij voor de volgende uitgave van Marechausee Contact is 22 maart 2013

inhoud

3	Observaties van de voorzitter
4	Nestelpennen, actuele berichten over de KMar.
7	Agenda, activiteiten van en voor oud-marechausees
10	Veteranenrubriek met allerlei informatie voor KMar-veteranen
12	KMar-reservisten nemen deel aan volleybaltoernooi
14	Het Korps Militaire Politie/Koninklijke Marechausee
16	Dienstplichtig met een Z-nummer
18	Deel IX van de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'
21	De geschiedenis van het Wapen, deel XXII
24	SMC-Allerlei
26	Personalia
27	SMC-Informatie



SMC



Omslag:
KMar op Schiphol
jubileert binnenkort,
zie oproep pagina 5